

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут інноватики, природокористування
та інфраструктури**

Кафедра екології та охорони здоров'я

**Методичні вказівки
З ВИКОНАННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ КУРСОВОЇ РОБОТИ
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 10 «Природничі науки»
спеціальності 101 «Екологія»
освітньо-професійної програми «Екологічна безпека та охорона
навколишнього середовища»**

Тернопіль - 2023

Методичні вказівки з виконання міждисциплінарної курсової роботи. Для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 10 «Природничі науки», 101 «Екологія», освітньо-професійної програми «Екологічна безпека та охорона навколишнього середовища». Тернопіль: ЗУНУ, 2023. - 22 с.

Методичні вказівки містять матеріали щодо підготовки та захисту міждисциплінарної курсової роботи, складені відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, містять рекомендації та матеріали щодо основних етапів виконання міждисциплінарної курсової роботи та процедури її захисту, перелік тем курсових робіт, список рекомендованої літератури.

Укладачі:

Бицюра Леонід Олексійович, кандидат економічних наук, в.о. завідувача кафедри екології та охорони здоров'я Західноукраїнського національного університету

Файфура Василь Васильович, кандидат економічних наук, доцент кафедри екології та охорони здоров'я Західноукраїнського національного університету

Бондар Олександр Богданович, кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри екології та охорони здоров'я Західноукраїнського національного університету

Відповідальний за випуск: **Бицюра Леонід Олексійович**, кандидат економічних наук, в. о. завідувача кафедри екології та охорони здоров'я Західноукраїнського національного університету.

Рецензент: Боднар Оксана Ігорівна, доктор біологічних наук, професор, декан хіміко-біологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка

***Рекомендовано до друку на засіданні
кафедри екології та охорони здоров'я ЗУНУ
(Протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.)***

ЗМІСТ

Вступ	4
1. МЕТА І ЗАВДАННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ КУРСОВОЇ РОБОТИ	6
2. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ КУРСОВОЇ РОБОТИ	6
3. ОСНОВНІ ЕТАПИ ВИКОНАННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ КУРСОВОЇ РОБОТИ	7
3.1. Підготовка до виконання міждисциплінарної курсової роботи	7
3.2. Структура та зміст міждисциплінарної курсової роботи	8
3.3. Порядок написання міждисциплінарної курсової роботи	9
4. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ КУРСОВОЇ РОБОТИ	10
5. ПОРЯДОК РЕЦЕНЗУВАННЯ ТА ЗАХИСТ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ КУРСОВОЇ РОБОТИ	12
6. ТЕМИ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ КУРСОВИХ РОБІТ	13
7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	15
ДОДАТКИ	16

ВСТУП

Міждисциплінарна курсова робота є одним з видів наукової роботи, самостійним навчально-науковим дослідженням здобувача, виконується на четвертому курсі навчання та поєднує декілька дисциплін професійної підготовки бакалавра.

Міждисциплінарна курсова робота дає змогу виявити здатність здобувача самостійно осмислити проблему, творчо, критично її дослідити, набути вміння збирати, аналізувати, систематизувати інформацію та літературні джерела, застосовувати отримані знання при вирішенні практичних завдань, а також формує наступні фахові компетентності:

ЗК01. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК02. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК03. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК04. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК05. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК06. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК07. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК08. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК11. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ФК1. Знання та розуміння теоретичних основ екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування.

ФК2. Здатність до критичного осмислення основних теорій, методів та принципів природничих наук.

ФК3. Розуміння основних теоретичних положень, концепцій та принципів математичних та соціально-економічних наук.

ФК4. Знання сучасних досягнень національного та міжнародного екологічного законодавства.

ФК5. Здатність до оцінки впливу процесів техногенезу на стан навколишнього середовища та виявлення екологічних ризиків, пов'язаних з виробничою діяльністю.

ФК6. Здатність до використання основних принципів та складових екологічного управління.

ФК7. Здатність проводити екологічний моніторинг та оцінювати поточний стан навколишнього середовища.

ФК8. Здатність обґрунтовувати необхідність та розробляти заходи, спрямовані на збереження ландшафтно-біологічного різноманіття та формування екологічної мережі.

ФК9. Здатність до участі в розробці системи управління та поводження з відходами виробництва та споживання.

ФК10. Здатність до використання сучасних інформаційних ресурсів для екологічних досліджень.

ФК12. Здатність до опанування міжнародного та вітчизняного досвіду вирішення регіональних та транскордонних екологічних проблем.

ФК13. Здатність до участі в управлінні природоохоронними діями та/або екологічними проектами.

Написання та захист міждисциплінарної курсової роботи є однією з форм самостійного наукового дослідження здобувачів, яке забезпечує закріплення, поглиблення та узагальнення отриманих знань. З її виконання починається професійне становлення здобувачів, визначення їх здібностей у самостійному вирішенні поставлених задач. Міждисциплінарна курсова робота є одним з початкових етапів написання здобувачами кваліфікаційних робіт.

Результати навчання:

ПР01. Демонструвати розуміння основних принципів управління природоохоронними діями та/або екологічними проектами.

ПР02. Розуміти основні екологічні закони, правила та принципи охорони довкілля та природокористування.

ПР03. Розуміти основні концепції, теоретичні та практичні проблеми в галузі природничих наук, що необхідні для аналізу і прийняття рішень в сфері екології, охорони довкілля та оптимального природокористування.

ПР04. Використовувати принципи управління, на яких базується система екологічної безпеки.

ПР05. Знати концептуальні основи моніторингу та нормування антропогенного навантаження на довкілля.

ПР06. Виявляти фактори, що визначають формування ландшафтно-біологічного різноманіття.

ПР07. Розв'язувати проблеми у сфері захисту навколишнього середовища із застосуванням загальноприйнятих та/або стандартних підходів та міжнародного і вітчизняного досвіду.

ПР10. Уміти застосовувати програмні засоби, ГІС-технології та ресурси Інтернету для інформаційного забезпечення екологічних досліджень.

ПР12. Брати участь у розробці та реалізації проектів, направлених на оптимальне управління та поводження із виробничими та муніципальними відходами.

ПР14. Уміти доносити результати діяльності до професійної аудиторії та широкого загалу, робити презентації та повідомлення.

ПР15. Уміти пояснювати соціальні, економічні та політичні наслідки впровадження екологічних проектів.

ПР16. Вибирати оптимальну стратегію проведення громадських слухань щодо проблем та формування територій природно-заповідного фонду та екологічної мережі.

ПР17. Усвідомлювати відповідальність за ефективність та наслідки реалізації комплексних природоохоронних заходів.

ПР19. Підвищувати професійний рівень шляхом продовження освіти та самоосвіти.

ПР21. Уміти обирати оптимальні методи та інструментальні засоби для проведення досліджень, збору та обробки даних.

ПР22. Брати участь у розробці проектів і практичних рекомендацій щодо збереження довкілля.

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Метою виконання міждисциплінарної курсової роботи є систематизація, закріплення та розширення теоретичних знань, їхнє застосування для вирішення конкретного практичного завдання відповідно до вимог ОПП з «Екологічної безпеки та охорони навколишнього середовища».

Написання міждисциплінарної курсової роботи дозволяє перевірити ступінь засвоєння здобувачами теоретичних та практичних питань з основних нормативних дисциплін, що входять до навчального плану підготовки фахівців освітньо-професійної програми «Екологічна безпека та охорона навколишнього середовища». Написання курсової роботи має показати рівень підготовки здобувачів до проведення самостійної науково-дослідної роботи, уміння використовувати методи аналізу екологічних проблем, літературні джерела для обґрунтування доцільності та ефективності теоретичних, практичних висновків, пропозицій.

У процесі виконання міждисциплінарної курсової роботи здобувачі вирішують такі завдання:

- систематизують та аналізують інформацію;
- використовують аналітичні методи й прийоми для вивчення практичних проблем у сфері екології;
- дають кількісну, якісну оцінку досліджуваних процесів, виявляють закономірності та тенденції їх розвитку;
- роблять висновки та пропозиції щодо удосконалення процесів які мають місце у екологічній діяльності.

2. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ КУРСОВОЇ РОБОТИ

До міждисциплінарних курсових робіт ставляться такі основні вимоги:

1. Високий теоретичний рівень. У роботі повинно міститися глибоке та змістовне висвітлення основних теоретичних положень, які ґрунтуються на використанні знань, отриманих у ході освітнього процесу та при вивченні наукової літератури.

2. Всебічний аналіз на основі використання практичних матеріалів та цифрових даних. Аналіз повинен проводитися на основі вивчення конкретних матеріалів щодо діяльності в екології.

3. Самостійне виконання та наявність елементів наукового підходу. Матеріали роботи повинні бути викладені послідовно та містити критичне відношення автора до наведених у літературі дискусійних положень, а також самостійні висновки та пропозиції на основі проведеного аналізу. Безпосереднє переписування текстів з рекомендованої літератури не допускається.

4. Своєчасне написання та правильне оформлення роботи з усіма необхідними реквізитами.

Курсова робота, що виконана без належного урахування або з порушенням зазначених вимог, до захисту не допускається.

3. ОСНОВНІ ЕТАПИ ВИКОНАННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Виконання та захист міждисциплінарної курсової роботи здійснюється відповідно до затвердженого кафедрою графіка, що регламентує термін вибору теми роботи, погодження плану, задачі виконаної роботи на кафедрі та її захисту. Виконання міждисциплінарної курсової роботи передбачає такі етапи:

- вибір теми;
- підбір та вивчення літератури з обраної теми;
- складання попереднього плану;
- консультація з науковим керівником, узгодження з ним плану міждисциплінарної курсової роботи;
- написання та оформлення тексту міждисциплінарної курсової роботи;
- задача завершеної міждисциплінарної курсової роботи на кафедрі для рецензування;
- доопрацювання роботи згідно із зауваженнями керівника;
- захист міждисциплінарної курсової роботи.

3.1. Підготовка до виконання міждисциплінарної курсової роботи.

Виконання міждисциплінарної курсової роботи починається з вибору теми. Це один із найважливіших етапів дослідження, оскільки від правильного вибору теми залежить якість та теоретичний рівень роботи. Вибір здобувачами теми дослідження має бути достатньо обґрунтованим. При цьому вирішальними чинниками мотивації вибору теми повинні бути не стільки наявність та кількість літературних джерел з певної проблеми, скільки актуальність теми, її пізнавальна значимість, можливість поглиблення та розширення знань здобувача з відповідних аспектів теорії та практики сфери екології

Кожен здобувач відповідно до сфери своїх інтересів, виявлених у процесі навчання, обирає одну з тем, зазначених у переліку. Кількість здобувачів, що можуть працювати над однією темою, регламентується кафедрою, але як правило над однією темою працює один здобувач із групи. Таким чином в групі тема міждисциплінарної курсової роботи не повинна повторюватися. Про обрану тему здобувач повідомляє кафедру, тема міждисциплінарної курсової роботи закріплюється за здобувачем, реєструється та призначається науковий керівник. Здобувач за бажанням може запропонувати власну тему дослідження, окрім тих, що зазначені у переліку. У цьому випадку запропонована тема підлягає розгляду та затвердженню на засіданні кафедри.

Після вибору теми наступним етапом виконання міждисциплінарної курсової роботи є підбір літератури з обраної для дослідження проблеми. Мінімальний перелік основних літературних джерел подається у даних вказівках, однак він відображає лише загальну уяву з того чи іншого напрямку дослідження, не розкриваючи усіх його глибинних аспектів. У зв'язку з цим для якісного виконання роботи здобувачам необхідно здійснити самостійний підбір ряду додаткових літературних джерел, аналіз яких забезпечив би належний рівень проведення дослідження обраної теми.

Міждисциплінарна курсова робота повинна бути виконана на основі

використання найбільш новітньої літератури, а це обумовлює необхідність ретельного вивчення нових видань підручників, навчальних та практичних посібників, монографій, брошур, а також статей у наукових журналах та періодичних виданнях.

Після попереднього ознайомлення з рекомендованими та самостійно підібраними літературними джерелами, а також виходячи з переліку основних питань, запропонованих до розгляду при дослідженні певної теми, здобувач складає план міждисциплінарної курсової роботи, який подається на розгляд науковому керівнику.

Питання плану визначають основний напрям міждисциплінарної курсової роботи, а тому повинні мати творчий характер, бути змістовними та охоплювати основні положення та проблеми теми. При цьому план не слід перевантажувати надмірною кількістю питань, а рекомендується включати 3-4 питання, що носять строго конкретний та взаємопов'язаний характер, доповнюють та розкривають одне одного. План повинен виступати логічною основою міждисциплінарної курсової роботи, відображаючи основні етапи процесу пізнання різноманітних аспектів проблеми, яка досліджується. Після узгодження та затвердження плану роботи здобувач приступає до написання міждисциплінарної курсової роботи. Під час написання роботи план може коригуватися. Коригування обов'язково погоджується з науковим керівником.

3.2. Структура та зміст міждисциплінарної курсової роботи.

Міждисциплінарна курсова робота повинна бути виконана самостійно та мати чітку, логічну структуру, складовими якої є вступ, теоретична частина та висновки (додаток А).

Завершена міждисциплінарна курсова робота повинна містити чотири основні розділи: вступ, основну частину, висновки та список використаної літератури.

У вступі на 2-3 сторінках необхідно обґрунтувати актуальність обраної теми, її значущість, визначити мету та завдання міждисциплінарної курсової роботи, вказати методи дослідження, що використовувалися під час написання міждисциплінарної курсової роботи, а також дати коротку характеристику структури роботи (додаток Б).

В основній частині належить викласти основні теоретичні та методичні положення роботи згідно з планом і відповідно до обраної теми. Основна частина міждисциплінарної курсової роботи передбачає написання 3-4 питань, у яких викладаються основні теоретичні та проблемні аспекти досліджуваної теми. Проаналізувати публікації в науковій та періодичній літературі по даній темі. Особливу увагу слід приділяти останнім публікаціям з теми дослідження. Викладаючи матеріал здобувач повинен показати вміння аналізувати також узагальнювати теоретичні матеріали. Обов'язковим є посилення на використану літературу, цитати, ідеї, іншу інформацію, яка використана в роботі.

Обов'язковим для розкриття теми міждисциплінарної курсової роботи є використання цифрових даних. Цифровий матеріал має бути представлений у вигляді таблиць та рисунків (схем, діаграм, графіків), які повинні бути логічним

продовженням викладених теоретичних положень. На кожну таблицю та рисунок потрібно давати посилання на джерело інформації, супроводжувати їх аналізом змісту та висновками. Одна з головних вимог до графічного, табличного матеріалу – їх наочність. Заголовки (назви) таблиць, схем, графіків, діаграм мають відображати основний зміст ілюстрованого матеріалу та вказувати на об'єкт і період, якого стосуються дані. У таблицях вказуються одиниці виміру, а в графіках та діаграмах – масштаб.

Наявність у роботі ілюстрацій, які називаються «рисунками» (схеми, діаграми, графіки), дає змогу викласти матеріал більш доказово, полегшує його сприйняття.

Усі наведені в тексті цитати також потрібно супроводжувати посиланнями на відповідні джерела.

У висновках на 2-3 сторінках формуються результати проведеного дослідження та основні практичні рекомендації, запропоновані автором. Перелік літературних джерел, використаних при написанні роботи, наводиться у списку літератури.

До змісту роботи висуваються такі вимоги:

- системність, послідовність, конкретність викладення матеріалу;
- логіка та науковий стиль викладеного матеріалу;
- виділення в тексті окремих абзаців;
- завершеність викладення кожної думки;
- виключення повторень.

3.3. Порядок написання міждисциплінарної курсової роботи.

Наступним, після затвердження плану, етапом виконання міждисциплінарної курсової роботи є безпосереднє її написання. Воно ґрунтується на глибокому вивченні літературних джерел, підборі та якісному аналізі цифрового матеріалу, що загалом завершується формуванням тексту роботи.

Під час вивчення літератури з обраної теми рекомендується робити конспективні виписки основних положень з наступним їх аналізом та використанням при написанні роботи. Безпосереднє переписування матеріалів літературних джерел у текст міждисциплінарної курсової роботи не допускається, оскільки це може різко знизити якість дослідження та порушити логіку викладення матеріалу, а тому такого роду роботи не можуть бути допущені до захисту та повертаються здобувачам на доопрацювання або повну переробку.

Запорукою високої якості виконання міждисциплінарної курсової роботи є самостійне опрацювання наукової літератури з урахуванням того факту, що різні джерела містять різний підхід до розгляду одного і того ж питання, а його висвітлення здійснюється в різних умовах дослідження та з відмінних одна від одної точок зору. Тому під час вивчення конкретного літературного джерела необхідно усвідомити специфіку підходу автора до даної проблеми, аргументацію його позиції. У зв'язку з цим не слід копіювати логіку дискусій, розгорнутих у літературі, оскільки вони можуть торкатися найрізноманітніших проблем, а розглядати їх лише у плані безпосереднього відношення до теми

міждисциплінарної курсової роботи.

Аналіз та обробку цифрових даних рекомендується проводити із застосуванням економіко-математичних методів на основі використання комп'ютерної техніки.

Написання міждисциплінарної курсової роботи слід розпочинати лише після глибокого вивчення літературних джерел та всебічного аналізу матеріалів з екології. Процес написання тексту роботи доцільно поділити на два етапи, перший з яких передбачає написання чорнового варіанту, виявлення та усунення неузгодженостей, неточностей, а другий – підготовка чистового варіанту роботи.

4. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Загалом важливим елементом процесу якісного виконання міждисциплінарної курсової роботи є її правильне оформлення. Текст роботи слід писати тільки на одній сторінці стандартного аркуша (А 4) та розміщувати поля: з лівого боку – 30 мм, правого – 10 мм, зверху – 20 мм, знизу – 20 мм. Шрифт – 14, Times New Roman, інтервал між рядками – 1,5.

Обсяг міждисциплінарної курсової роботи має бути в межах 20–30 сторінок стандартного формату А4 (без урахування списку використаної літератури та додатків), при цьому: вступ – 1-2 стор., висновки 1–2 стор. Теоретична частина (15–20 стор.).

Номери сторінок проставляються у верхньому правому куті.

Перша сторінка роботи є титульною. На ній зверху вниз послідовно вказуються наступні реквізити: назва міністерства, якому підпорядковується вуз (Міністерство освіти і науки); повна назва вищого навчального закладу (Західноукраїнський національний університет); назва кафедри (кафедра екології та охорони здоров'я); повна назва теми міждисциплінарної курсової роботи; прізвище, ім'я та по батькові здобувача з вказанням шифру його академічної групи; прізвище та ініціали наукового керівника, його науковий ступінь та вчене звання; місто (Тернопіль) та рік виконання роботи. Зразок титульної сторінки роботи наведений у додатку В.

Зміст роботи розміщують на другій сторінці. У ньому послідовно записують найменування питання плану (ліворуч), а праворуч визначають номер сторінки, з якої воно починається.

Титульна сторінка та зміст входять до загальної нумерації, але номер сторінки на них не ставиться. Номери сторінок проставляють, починаючи зі вступу.

Рисунки, таблиці, список літератури, додатки також включаються до наскрізної нумерації.

Додатки слід позначати послідовно посередині сторінки великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь. Наприклад: Додаток А, Додаток Б і т. д. Кожен додаток повинен мати тематичний заголовок.

Кожен із розділів, а також список літератури починаються з нової сторінки, параграфи в межах розділу не починають писати з нового аркуша.

Заголовки розділів, вступ, висновок, список використаних джерел пишуться великими літерами, заголовки параграфів – малими.

Текст роботи повинен бути старанно перевіреном автором після друку. Після списку літератури здобувач ставить свій підпис та дату виконання.

Робота переплітається або має бути зброшурована у наступній послідовності: титульна сторінка, зміст, вступ, розділи та параграфи (якщо є такі), висновок, список використаних літературних джерел, додатки.

Оформлення таблиць, рисунків, цитат.

При наявності у роботі цифрового матеріалу його необхідно подавати у вигляді таблиці. Таблиці нумерують наскрізною нумерацією впродовж усієї роботи. Слово «Таблиця» та її номер пишуться жирним шрифтом над правим верхнім кутом таблиці, а під ним – заголовок, який повинен мати таблиця, друкують також жирним шрифтом з великої літери симетрично до тексту (по центру). Наприкінці заголовку таблиці крапку не ставлять.

Кожна таблиця повинна, як правило, розміщуватися на одній сторінці. У разі перенесення таблиці у правому верхньому кутку наступної сторінки слід писати: «Продовження (або закінчення) таблиці...» (без назви). Якщо всі показники таблиці мають однакові одиниці виміру, то їх виносять у заголовок. Якщо цифрові дані відсутні, то ставлять пропуск «-».

Таблицю розміщують по тексту після першого посилання на неї. Громіздкі таблиці та схеми допоміжного чи довідкового характеру слід винести у додатки, які нумерують окремо та поміщають після списку літератури.

Заголовки рисунків розміщують під ними. Знизу під графіком, схемою діаграмою тощо з великої літери пишуть слово «Рис.» і його порядковий номер. Знак «№» перед цифрою не ставиться. У роботі використовується наскрізна нумерація рисунків. Кожен рисунок розміщується по тексту після першого посилання на нього або на наступній сторінці, якщо рисунок завеликий.

У роботі не допускається використання сканованих рисунків та таблиць.

Формули, на які є посилання в тексті, нумеруються в межах розділу арабськими цифрами. Номер формули складається з номера питання та порядкового номера формули, розмежованих крапкою. Номер формули слід взяти у дужки і розмістити на правому полі на рівні нижнього ряду формули, до якої він належить. Допускається наскрізна нумерація формул по всій роботі.

Цитати у роботі, які наведені дослівно, беруться в лапки. Після закінчення цитати або цифрової інформації у квадратних дужках зазначається порядковий номер джерела, який міститься у списку використаної літератури; далі через кому сторінка, звідки взята цитата чи цифра. Наприклад, посилання [5, с. 10] означає, що цитату взято з джерела, зазначеного у списку літератури під номером 5 на сторінці 10. При цитуванні текстів з газет, поточної та річної звітності підприємства або організації, невеликих за обсягом нормативних документів посилання на сторінки не обов'язкове.

Всі джерела розміщуються в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або в порядку посилання на джерело в тексті. Усі джерела, включені до списку використаної літератури, нумеруються послідовно. Використані книги слід записувати у такій формі:

Прізвище та ініціали автора (чи авторів), назва книги, місто видання,

назва видавництва, рік видання.

Приклади оформлення бібліографічного опису літературних джерел у списку літератури наведено в додатку В.

Кількість літературних джерел представлених у списку літератури повинна бути не менше 20.

5. ПОРЯДОК РЕЦЕНЗУВАННЯ ТА ЗАХИСТ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Підготовлена міждисциплінарна курсова робота подається на кафедру у зброшурованому вигляді (у твердих обкладинках, швидкозшивачі або папці) на рецензування. У рецензії науковий керівник дає загальну оцінку рівня виконання роботи, вказує на її позитивні та негативні моменти, визначає відповідність роботи встановленим вимогам та можливість її допуску до захисту або необхідність часткового доопрацювання чи повної переробки здобувачем.

Основною формою перевірки якості виконання міждисциплінарної курсової роботи є її захист, що проводиться індивідуально, у терміни, передбачені графіком, перед комісією у складі 2-3 викладачів, призначених кафедрою, та при безпосередній участі наукового керівника.

Захист проводиться у формі короткої (на 5-8 хв.) доповіді здобувача про виконану роботу та відповідей на запитання членів комісії. У доповіді необхідно сформулювати актуальність теми, викласти основні теоретичні висновки та практичні рекомендації автора.

Міждисциплінарна курсова робота оцінюється за стобальною шкалою з урахуванням наступних критеріїв:

Критерії	Бали
Оцінювання тесту роботи:	60
Оцінка структури роботи, наскільки план дозволяє розкрити тему	5
Оцінка теоретичного рівня роботи	10
Повнота розкриття основних питань теми	10
Якість виконання роботи	10
Відповідність вступу та висновків вимогам, які викладено в методичних порадах балів кафедри	10
Оцінка повноти та правильності складання списку використаних джерел	5
Відповідність оформлення роботи вимогам стандартів та правил	10
Оцінка захисту:	40
Оцінка доповіді здобувача при захисті роботи	30
Оцінка відповіді здобувача на додаткові запитання	10
Всього	100

З урахуванням рівня виконання роботи та її захисту комісією дається загальна оцінка: “відмінно”, “добре”, “задовільно” та “незадовільно”.

Оцінку «відмінно» (90-100 балів) отримує здобувач, у якого акуратно та правильно оформлена курсова робота, вона має цільову спрямованість, містить наукову новизну, практичний результат, глибокий аналіз питань вибраної теми, висновки про позитивні моменти та недоліки, пропозиції щодо усунення недоліків.

Оцінку «добре» (75-89 балів) одержує здобувач за роботу, у якій виконані всі зазначені вимоги, але є деякі недоліки методичного характеру, недостатньо аргументовані висновки й пропозиції. Робота має бути виконана правильно й акуратно.

Оцінку «задовільно» (60-74 бали) отримує здобувач, у якого робота містить недостатньо елементів наукового дослідження, неглибокий аналіз, висновки та пропозиції погано аргументовані, текст оформлений неакуратно.

У разі отримання здобувачем незадовільної оцінки призначається повторний захист.

Курсові роботи, виконані на високому рівні, можуть бути заслухані на студентській науковій конференції університету, а також на інших практичних конференціях та конкурсах студентських наукових робіт.

6. ТЕМИ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ КУРСОВИХ РОБІТ

1. Аналіз викидів та інших негативних аспектів міського транспорту на довкілля.
2. Аналіз впливу екологічно орієнтованих технологій будівництва на довкілля.
3. Аналіз змін клімату та їх вплив на екосистеми та людське здоров'я.
4. Аналіз можливостей та ризиків використання біотехнологій для збереження довкілля.
5. Аналіз систем екологічного менеджменту на підприємствах.
6. Вивчення можливостей використання парків для екологічно освітніх та рекреаційних цілей.
7. Вивчення прикладів успішної імплементації зелених будівель у містах.
8. Вивчення прикладів успішної реалізації біотехнологій у сфері екології.
9. Використання біотехнологій у забезпеченні екологічної безпеки
10. Вітчизняний досвід успішного впровадження екологічного аудиту на підприємствах.
11. Вплив змін клімату на екологічну безпеку.
12. Вплив міських транспортних систем на довкілля.
13. Вплив міської інфраструктури на біорізноманіття.
14. Дослідження впливу зелених зон на якість повітря та загальний екологічний стан міст.
15. Дослідження впливу сільськогосподарських та продуктивних виробництв на довкілля.
16. Дослідження проблем водозабезпечення та водовідведення у міських областях та їх екологічний вимір.
17. Екологічна безпека в харчовій промисловості.

18. Екологічна політика держав в історичному, культурному і економічному вимірі.
19. Екологічний аудит підприємства.
20. Екологічні аспекти нетрадиційної енергетики.
21. Енергетичний потенціал біомаси: поняття та перспективи в Україні.
22. Ефективність використання альтернативних джерел енергії для забезпечення екологічної безпеки.
23. Засади екологічної політики економічно розвинених країн.
24. Механізми ефективного функціонування системи корпоративного екологічного управління.
25. Міжнародний досвід успішного впровадження екологічного аудиту на підприємствах.
26. Містобудівні засоби екологізації урбанізованого середовища
27. Нормування та стандартизація у сфері використання й охорони земель.
28. Основні елементи національної екологічної мережі загальнодержавного значення, ландшафтно-зональні засади її формування.
29. Оцінка важливості та впливу міських парків на сталий розвиток міст.
30. Оцінка впливу заходів екологічного менеджменту на довкілля та стійкість бізнесу.
31. Оцінка екологічної безпеки в місцевих громадах
32. Оцінка екологічної небезпеки сировини і продукції.
33. Природоохоронні та ресурсозберігаючі технології очищення стічних вод в різних галузях промисловості.
34. Розробка стратегій адаптації та зменшення впливу змін клімату.
35. Розробка стратегій ефективного управління водними ресурсами з урахуванням екологічних аспектів.
36. Роль екологічного менеджменту в промислових підприємствах
37. Роль зелених зон у міському середовищі:
38. Створення ефективною системи поводження з відходами на території вашого села, міста, громади.
39. Технології переробки відходів заготівлі та використання рослинної сировини.
40. Управління і поводження відходами в регіоні.

7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Герасимов О. І. Теоретичні основи технологій захисту навколишнього середовища: навч. посіб. Одеський держ. екол. ун – т. Одеса: ТЕС, 2018. 228 с.
2. Горун М. В. Пиріг Г. І., Файфура В. В., Федірко М. М. Екологія: навчальний посібник. Тернопіль, 2019. 156 с.
3. Екологічна експертиза : навч. посіб. для студентів аграр. ВНЗ III-IV рівнів акредитації / [М. І. Федючка та ін.] ; за заг. ред. М. І. Федючки ; Житомир. нац. агрокол. ун-т. - 2-е вид., перероб. і допов. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 143 с.
4. Екологічне управління в європейських країнах: методи економічного регулювання й досвід для України: наукова доповідь [В. С. Кравців, П. В. Жук, Ю. І. Стадницький та ін.]; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»; [наук. ред. В.С. Кравців]. Львів, 2020. 97 с.
5. Екологічне управління джерел енергії. Від традиційних до сучасних і перспективних: Навчальний посібник. Львів: «Новий Світ- 2000», 2020. 277 с.
6. Екологічний менеджмент території, охорона ландшафтного і біотичного різноманіття, рекреаційні ресурси та перспективи розвитку Національного природного парку «Черемоський»: колект. монографія / Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, Каф. ботаніки, ліс. і сад.-парк. госп-ва [та ін.] ; [І. І. Чорней та ін.; наук. ред. І. І. Чорней та ін.]. Чернівці : Друк Арт, 2018. 237.
7. Заповідна справа : навч. посіб. / О. Г. Чайка, В. І. Мокрий ; Нац. ун-т «Львів. Політехніка». Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2017. 143 с.
8. Краснянський М. Ю. Екологічне управління: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2018. 180 с.
9. Моніторинг довкілля: підручник / [Боголюбов В.М., Клименко М.О., Мокін В. Б. та ін.]; за ред. проф. В.М. Боголюбова. Вид. 2-ге, переробл. і доповн. Київ: НУБіПУ, 2018. 435 с.
10. Приймак В. В. Екологічний маркетинг. Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 101 Екологія, рівня вищої освіти бакалавр. - Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2019. 108 с.
11. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 р. № 2697-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2019. № 16, ст. 70.
12. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1991. № 41, ст. 546.
13. Семерня О. М. Екологічне управління: навчальний посібник. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/1981/Semernia-O.M.-Ekolohichna-bezpeka.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
14. Урбоекологія та фітомеліорація: навчальний посібник / Л. М. Філіпова, А. П. Стадник, В. В. Мацкевич та ін. Біла Церква, 2018. 214 с.
15. Шматков Г. Г., Корабльова А. І., Стрілець Р. О., Прокоф'єв І. Б. Стратегічна екологічна оцінка: запорука сталого розвитку та екобезпеки. Підручник для ВНЗ. Дніпро: ДВНЗ ПДАБА, 2019. 262 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Структура міждисциплінарної курсової роботи

Складові міждисциплінарної курсової роботи	Вимоги до складових роботи	Кількість сторінок
Титульна сторінка	Сторінка не нумерується (приклад оформлення додатокВ)	1
План	Завіряється керівником (сторінка не нумерується)	1
Зміст	Сторінка не нумерується	1
Вступ	Початок нумерації з 3 сторінки	1-2
Питання 1 Питання 2 Питання 3 Питання 4	Починається з нової сторінки Починається з нової сторінки Починається з нової сторінки Починається з нової сторінки	5-6 6-7 6-7 5-6
Висновки	Починаються з нової сторінки	1-2
Список використаних джерел	Починається з нової сторінки, не менше 20 джерел оформлених згідно вимог	2-3
Загальний обсяг роботи		25-30 сторінок

ВСТУП

Актуальність теми. Екологічна складова а розвитку господарської діяльності в Україні сьогодні є досить важливою.

Сучасна екологічна ситуація складалась стихійно в ході діяльності людей, спрямованої на задоволення власних потреб. Людина досягла висот сучасної цивілізації завдяки тому, що постійно змінювала природу у відповідності зі своїми цілями. Люди досягали цілей, на які розраховували, але одержували наслідки, яких не чекали.

Науково-технічна революція змінює стосунки людини з природою, створює нові умови її існування, помітно впливає на спосіб її життя і праці. Використовуючи сучасні засоби виробництва, людство впливає на природу в планетарному масштабі. Різке збільшення масштабів такого впливу загострило проблему дослідження наслідків людської діяльності і формування пропозицій щодо її покращення.

Огляд джерел що використані в роботі є розділом основної частини курсової роботи, який слідує за розділом «ВСТУП». Його призначення полягає в тому, щоби провести аналіз спеціальної літератури за обраною темою та зробити висновки щодо повноти вирішення проблемної ситуації іншими авторами. В розділі повинні критично висвітлюватися роботи вчених та спеціалістів, формулюватися питання, що залишилися невирішеними. За результатами аналізу літератури визначається місце виконавця роботи у розв'язанні проблеми. Закінчувати цей розділ доцільно коротким висновком стосовно необхідності проведення нових досліджень для уточнення чи доповнення існуючих знань.

Метою роботи було дослідити антропогенний вплив на стан природних екосистем в Україні, для формування оптимальних відносин в системі «людина – оточуюче середовище».

Об'єкт дослідження процеси взаємодії людини та оточуючого середовища.

Предмет дослідження вплив людської діяльності на довкілля.

Наукова новизна уперше подано авторське бачення щодо оптимізації еколого-економічних складових господарського використання природних ресурсів.

Структура міждисциплінарної курсової роботи. Міждисциплінарна курсова робота складається зі вступу, трьох питань, висновку та списку використаної літератури.

**ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ
БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ СПИСКУ
ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ
з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ
8302:2015**

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: Один автор	<p>Бичківський О. О. Міжнародне приватне право : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 82 с.</p> <p>Бондаренко В. Г. Немеркнуча слава новітніх запорожців: історія Українського Вільного козацтва на Запоріжжі (1917-1920 рр.). Запоріжжя, 2017. 113 с.</p> <p>Бондаренко В. Г. Український вільнокозацький рух в Україні та на еміграції (1919-1993 рр.) : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 600 с.</p> <p>Вагіна О. М. Політична етика : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 102 с.</p> <p>Верлос Н. В. Конституційне право зарубіжних країн : курс лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 145 с.</p> <p>Горбунова А. В. Управління економічною захищеністю підприємства: теорія і методологія : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 240 с.</p> <p>Гурська Л. І. Релігієзнавство : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : ЦУЛ, 2016. 172 с.</p> <p>Дробот О. В. Професійна свідомість керівника : навч. посіб. Київ : Талком, 2016. 340 с.</p>
Два автори	<p>Аванесова Н. Е., Марченко О. В. Стратегічне управління підприємством та сучасним містом: теоретико-методичні засади : монографія. Харків : Щедра садиба плюс, 2015. 196 с.</p> <p>Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 130 с.</p> <p>Білобровко Т. І., Кожуховська Л. П. Філософія науки й управління освітою : навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький, 2015. 166 с.</p> <p>Богма О. С., Кисильова І. Ю. Фінанси : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 102 с.</p> <p>Горошкова Л. А., Волков В. П. Виробничий менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 131 с.</p> <p>Гура О. І., Гура Т. Є. Психологія управління соціальною організацією : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 212 с.</p>
Три автори	<p>Аніловська Г. Я., Марушко Н. С., Стоколоса Т. М. Інформаційні системи і технології у фінансах : навч. посіб. Львів : Магнолія 2006, 2015. 312 с.</p> <p>Городовенко В. В., Макаренков О. Л., Сантос М. М. О. Судові та правоохоронні органи України : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 206 с.</p> <p>Кузнецов М. А., Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності : монографія. Харків : ХНПУ, 2015. 338 с.</p> <p>Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2015. 476 с.</p>
Чотири і більше авторів	<p>Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : станом на 10 жовт. 2016 р. / К. І. Беліков та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ : ЦУЛ, 2016. 528 с.</p>

	<p>Бікулов Д. Т., Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С. В. Менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 360 с.</p> <p>Операційне числення : навч. посіб. / С. М. Гребенюк та ін. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 88 с.</p> <p>Основи охорони праці : підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2016. 264 с.</p> <p>Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляєв Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 84 с.</p>
Автор(и) та редактор(и)/упорядники	<p>Березенко В. В. PR як сфера наукового знання : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 362 с.</p> <p>Бутко М. П., Неживенко А. П., Пепа Т. В. Економічна психологія : навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ : ЦУЛ, 2016. 232 с.</p> <p>Дахно І. І., Алієва-Барановська В.М. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ : ЦУЛ, 2015. 560 с.</p>
Без автора	<p>25 років економічному факультету: історія та сьогодення (1991- 2016) : ювіл. вип. / під заг. ред. А. В. Череп. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 330 с.</p> <p>Криміналістика : конспект лекцій / за заг. ред. В. І. Галана ; уклад. Ж. В. Удовенко. Київ : ЦУЛ, 2016. 320 с.</p> <p>Миротворення в умовах гібридної війни в Україні : монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. 172 с.</p> <p>Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / за ред.: С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва. Одеса : ОНУ, 2015. 306 с.</p> <p>Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України / за заг. ред. Т. А. Латковської. Київ : ЦУЛ, 2017. 176 с.</p> <p>Службове право: витоки, сучасність та перспективи розвитку / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Запоріжжя, 2017. 328 с.</p> <p>Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем : монографія / за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2016. 488 с.</p> <p>Адміністративно-правова освіта у персоналіях : довід. / за заг. ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ : Ін Юре, 2015. 352 с.</p> <p>Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 5-6 жовт. 2017 р. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 216 с.</p> <p>Країни пострадянського простору: виклики модернізації : зб. наук. пр. / редкол.: П. М. Рудяков (відп. ред.) та ін. Київ : Ін-т всесвітньої історії НАН України, 2016. 306 с.</p> <p>Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. В. Агеєва. Київ : Смолоскип, 2016. 904 с.</p>
Багатотомні видання	<p>Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ : САМ, 2016. Т. 17. 712 с.</p> <p>Лодий П. Д. Сочинения : в 2 т. / ред. изд.: Н. Г. Мозговая, А. Г. Волков ; авт. вступ. ст. А. В. Синицына. Киев ; Мелитополь : НПУ им. М. Драгоманова ; МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2015. Т. 1. 306 с.</p> <p>Новицкий О. М. Сочинения : в 4 т. / ред. изд.: Н. Г. Мозговая, А. Г. Волков ; авт. вступ. ст. Н. Г. Мозговая. Киев ; Мелитополь: НПУ им. М. Драгоманова ; МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2017. Т. 1. 382 с.</p> <p>Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків : Право, 2009. Т. 2 : Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / заг. ред. Ю . П. Битяк. 576 с.</p>

	Кучерявенко Н. П. Курс налогового права : в 6 т. Харьков : Право, 2007. Т. 4 : Особенная часть. Косвенные налоги. 536 с.
Автореферати дисертацій	Бондар О. Г. Земля як об'єкт права власності за земельним законодавством України : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2005. 20 с. Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики : автореф. дис. канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2017. 20 с. Кулініч О. О. Право людини і громадянина на освіту в Україні та конституційно-правовий механізм його реалізації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с.
Дисертації	Авдеева О. С. Міжконфесійні відносини у Північному Приазов'ї (кінець XVIII - початок XX ст.) : дис..... канд. іст. наук : 07.00.01 /Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2016. 301 с. Левчук С. А. Матриці Гріна рівнянь і систем еліптичного типу для дослідження статичного деформування складених тіл : дис. канд. фіз.-мат. наук : 01.02.04. Запоріжжя, 2002. 150 с. Вініченко О. М. Система динамічного контролю соціально- економічного розвитку промислового підприємства : дис. д-ра екон. наук : 08.00.04. Дніпро, 2017. 424 с.
Законодавчі та нормативні документи	Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. <i>Голос України</i> . 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22. Повітряний кодекс України : Закон України від 19.05.2011 р. № 3393-VI. <i>Відомості Верховної Ради України</i> . 2011. № 48-49. Ст. 536. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 15.11.2017). Деякі питання стипендіального забезпечення : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 р. № 1050. <i>Офіційний вісник України</i> . 2017. № 4. С. 530–543. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки : Указ Президента України від 21.02.2017 р. № 43/2017. <i>Урядовий кур'єр</i> . 2017. 23 лют. (№ 35). С. 10. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. № 40. <i>Офіційний вісник України</i> . 2017. № 20. С. 136–141. Інструкція щодо заповнення особової картки державного службовця : затв. наказом Нац. агентства України з питань Держ. служби від 05.08.2016 р. № 156. <i>Баланс-бюджет</i> . 2016. 19 верес. (№ 38). С. 15–16.
Архівні документи	Лист Голови Спілки «Чорнобиль» Г. Ф. Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Спілки тасторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. <i>ЦДАГО України</i> (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71. Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. <i>ЦДАВО України</i> (Центр. держ. архів вищ. органів влади упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3.

	Наукове товариство ім. Шевченка. <i>Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України</i> . Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.
Патенти	Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 C09K11/00, G01T1/28, G21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с. Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.
Препринти	Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гаммаметодами. Чорнобиль : Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1). Шиляев Б. А., Воеводин В. Н. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ / ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов . Харьков : ННЦ ХФТИ, 2006. 19 с.: ил., табл. (Препринт. НАН Украины, Нац. науч. центр«Харьк. физ.-техн. ин-т»; ХФТИ2006-4).
Стандарти	ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація). ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 2006. 181 с. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ3582-97 ; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).
Каталоги	Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Донец. ботан. сад НАН Украины. Донецк : Лебедь, 2005. 228 с. Історико-правова спадщина України : кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Землянщина. Харків, 1996. 64 с. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : кат.-довід. / авт.-упоряд.: М. Зобків та ін. ; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів : Новий час, 2003. 160 с.
Бібліографічні покажчики	Боротьба з корупцією: нагальна проблема сучасності : бібліогр. покажч. Вип. 2 / уклад.: О. В. Левчук, відп. за вип. Н. М. Чала ; Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 60 с. Микола Лукаш : біобібліогр. покажч. / уклад. В. Савчин. Львів : Вид.центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 356 с. (Українська біобібліографія ; ч.10). Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича в незалежній Україні : бібліогр. покажч. / уклад.: Н. М. Загородна та ін.; наук. ред. Т. В. Марусик; відп. за вип. М. Б. Зушман. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2015. 512 с. (До 140-річчя від дня заснування).

Лисодєд О. В. Бібліографічний довідник з кримінології (1992-2002) / ред. О. Г. Кальман. Харків : Одісей, 2003. 128 с.
Яценко О. М., Любовець Н. І. Українські персональні бібліографічні покажчики (1856-2013). Київ : Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського, 2015. 472 с. (Джерела української біографістики ; вип. 3).